Salamat Ijtimai (Community Health) ISSN 2423-4702; Vol. 7 No.3; 2020
http://journals.sbmu.ac.ir/ch

Original Article

Effectiveness of Premarital Relationship Education on Difficulties in Mate-Selection Decision and Attitudes toward Marriage of Children of Divorce

Akram Shirzadfar[1], Ghodratollah Abbasi[2*], Ramezan Hasanzadeh[3]

1. Ph.D. Candidate of Psychology, Sari Branch, Islamic Azad University of Sari, Iran.
2. Assistant Professor, Department of Psychology, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran .
3. Professor, Department of Psychology, Sari Branch, Islamic Azad University of Sari, Iran.

[*]**Corresponding Author:** Ghodratollah Abbasi, Department of psychology, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran.

Email: gh_abbasi@iausari.ac.ir

Received: 17 May 2019 **Accepted:** 13 July 2019 **Published:** 28 May 2020

How to cite this article:
Shirzadfar A, Abbasi Gh, Hasanzadeh R. Effectiveness of Premarital Relationship Education on Difficulties in Mate-Selection Decision and Attitudes toward Marriage of Children of Divorce. Salamat Ijtimai (Community Health). 2020; 7(3):289-98. DOI: http://doi.org/10.22037/ch.v7i3.25544.

Abstract

Background and Objective: Divorce disrupts the psychological well-being of children, relatives and friends of the couple. The objective of this study was to investigate the effectiveness of premarital education based on Relationship Education Program on difficulties in spouse-selection decision and attitudes toward marriage of children of divorce among the staff of the Ministry of Defense.

Materials and Methods: This research was of expanded quasi-experimental design with pretest-posttest and follow-up with control group. The statistical population of this study was all divorced children who were referred to a counseling center in Tehran, among whom 60 were selected using convenience sampling method and were randomly divided into two groups of 30. Premarital education was conducted based on the communication training program for the experimental group. Before the intervention and the final session, pre-test and post-test were taken and follow-up was performed 45 days after the post-test. The data were analyzed using the decision-making scales for choosing a spouse and the attitude toward marriage and analyzed using one-way covariance analysis via SPSS software version 22.

Results: The mean (SD) decision-making problem score in choosing the spouse of the experimental group decreased from 231.2 (10.6) in the pre-test to 163.4 (10.1) in the post-test and 163.9 (15.8) in follow-up ($P<0.001$), but the mean (SD) of the control group did not differ in pre-test, post-test and follow-up. The mean (SD) score of the attitudes toward the marriage of the experimental group increased from 51.6 (4.9) in the pre-test to 82.4 (3.9) in the post-test and 83.1 (2.4) in follow-up ($P<0.001$), but the mean (SD) score of the control group did not differ in pre-test, post-test and follow-up.

Conclusion: The study showed that the relationship education program led to a reduction in decision-making problems in choosing a spouse and an increase in the positive attitudes toward marriage among children of divorce.

Keywords: Relationship education; Decision-difficulties; Attitude toward marriage and children to divorce.

Conflict of Interest: None of the authors has any conflict of interest to disclose.
Ethical publication statement: We confirm that we have read the Journal's position on issues involved in ethical publication and affirm that this report is consistent with those guidelines.
Ethical code: IR.IAU.SARI.REC.1398.043.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

مقاله اصیل | **سلامت اجتماعی**، دوره هفتم، شماره ۳، تابستان ۱۳۹۹، صفحات ۲۸۹ تا ۲۹۸ http://journals.sbmu.ac.ir/ch

اثربخشی آموزش قبل از ازدواج مبتنی بر برنامه آموزش ارتباط بر مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر و نگرش به ازدواج در فرزندان طلاق

اکرم شیرزاد فر[۱]، قدرت اله عباسی[۲*]، رمضان حسن‌زاده[۳]

۱. دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی ساری، ایران.
۲. استادیار، گروه روانشناسی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی ساری، ایران.
۳. استاد، گروه روانشناسی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی ساری، ایران.

*** نویسنده مسئول:** قدرت اله عباسی، گروه روانشناسی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی ساری، ایران.
Email: gh_abbasi@iausari.ac.ir

تاریخ دریافت: اردیبهشت ۱۳۹۸ تاریخ پذیرش: خرداد ۱۳۹۸

چکیده

زمینه و هدف: طلاق از مهم ترین پدیده های حیات انسانی به شمار می آید که تعادل روانی فرزندان، بستگان، دوستان و نزدیکان را نیز به هم می ریزد. هدف پژوهش حاضر، تعیین اثربخشی آموزش قبل از ازدواج مبتنی بر برنامه آموزش ارتباط بر مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر و نگرش به ازدواج در فرزندان طلاق بود.

روش و مواد: پژوهش حاضر از نوع نیمه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری با گروه گواه بود. جامعه آماری این پژوهش کلیه فرزندان طلاق مراجعه کننده به یک مرکز مشاوره شهر تهران بودند که ۶۰ نفر از آنها به روش نمونه گیری در دسترس انتخاب شدند و به طور تصادفی در دو گروه ۳۰ نفری آزمایش و گواه قرار گرفتند. ابتدا پیش آزمون برای هر دو گروه برگزار شد، بعد آموزش قبل از ازدواج مبتنی بر برنامه آموزش ارتباط برای گروه آزمایش اجرا گردید، سپس از شرکت کنندگان هر دو گروه پس آزمون گرفته شد و آزمون پیگیری هم ۴۵ روز بعد از پس آزمون اجرا گردید. داده ها با استفاده از مقیاس مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر و نگرش به ازدواج به دست آمد و با استفاده از تحلیل کواریانس یک‌راهه و نرم افزار SPSS-22 تحلیل شدند.

یافته ها: میانگین (انحراف معیار) نمره مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر گروه آزمایش از (۱۰/۶) ۲۵۸/۱ در پیش آزمون به (۱۰/۱) ۱۶۳/۴ در پس آزمون و (۱۵/۸) ۱۶۳/۹ در پیگیری کاهش یافت (P<۰/۰۰۱) اما نمرات گروه گواه در پیش آزمون، پس آزمون و پیگیری تفاوتی نداشت. میانگین (انحراف معیار) نمره نگرش مثبت به ازدواج گروه آزمایش از (۴/۹) ۵۱/۶ در پیش آزمون به (۳/۹) ۸۲/۴ در پس آزمون و (۲/۴) ۸۳/۱ در پیگیری افزایش یافت (P<۰/۰۰۱) اما نمرات گروه گواه در پیش آزمون، پس آزمون و پیگیری تفاوتی نداشت.

نتیجه گیری: مطالعه نشان داد که آموزش قبل از ازدواج مبتنی بر آموزش ارتباط منجر به کاهش مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر و افزایش نگرش مثبت به ازدواج در بین جوانان فرزند طلاق شد.

واژگان کلیدی: آموزش ارتباط، مشکلات تصمیم‌گیری، نگرش به ازدواج، فرزندان طلاق.

مقدمه

طلاق یک رویداد تغییردهنده زندگی هم برای والدین و هم برای فرزندان است و تحقیقات فراوانی بر اثرات طلاق بر زندگی فرزندان تمرکز کرده است (۱). طلاق والدین پیامدهای منفی زیادی برای فرزندان دارد، چرا که باعث ایجاد ناراحتی زیادی از نظر رشدی در طول زندگی می‌شود. این پیامدها را می‌توانند در واکنش هیجانی، روانی، آموزشی، اجتماعی و بین فردی فرزندان به خوبی مشاهده کرد. بسیاری از این پیامدها به بزرگسالی نیز منتهی می‌شوند (۲). این فرزندان باید تصمیم‌های زیادی در زمینه شغل، دانشگاه، رفتن از خانه و روابط عاشقانه مثل ازدواج بگیرند (۳). یکی از مسائلی که باید مورد بررسی قرار گیرد این است که طلاق والدین چه تأثیری بر تصمیم‌گیری در مورد روابط عاشقانه دارد (۴) از مهم‌ترین مشکلات فرزندان طلاق مساله تصمیم‌گیری در انتخاب همسر می‌باشد. چالش های تصمیم گیری و ارتباط آن‌ها با یکدیگر جزء متداول ترین مشکلات در انتخاب همسر هستند. تصمیم‌گیری روابط عاشقانه مثل شروع یک دوره آشنایی یا پایان دادن به یک رابطه عواقب طولانی‌مدت مهمی دارد. درواقع تصمیم‌گیری عاشقانه ناموفق یکی از غم‌های رایج زندگی است (۵). مشکلات افراد در انتخاب همسر را می توان به سه دسته فقدان آمادگی، فقدان اطلاعات و اطلاعات متناقض طبقه‌بندی نمود. همچنین مشکلات تصمیم‌گیری به طور منفی با سبک تفکر عقلانی و به طور مثبت با سبک تفکر شهودی ارتباط دارد (۶).

بسیاری از عواقب فروپاشی زناشویی ممکن است موفقیت در رابطه عاشقانه فرزندان را با خطر جدی روبرو سازد (۷). تجربه طلاق والدین می‌تواند عواقب درازمدتی در نگرش‌های فرزندان نسبت به ازدواج اعمال کند (۸). یکی دیگر از مسائلی که ذهن اکثر محققان را به خود جلب کرده است، این است که طلاق والدین چگونه بر میزان تعهد فرزندان در ازدواج آینده و احتمال طلاق آن‌ها اثر می‌گذارد (۹). شواهد نشان می‌دهد که به‌طور مستقیم و غیرمستقیم، تعارض بین والدینی بر نگرش فرزندان به طلاق و ازدواج اثر دارد به‌طوری‌که فرزندان طلاق، طلاق را به‌عنوان یک جایگزینی قابل‌قبول تلقی می‌کنند (۱۰). فرزندان طلاق سطح تعهد زناشویی کمتری در زندگی گزارش داده‌اند و جو حاکم بر خانواده مانند تعارض و طلاق والدین مهم‌ترین پیش بینی کننده نگرش به طلاق و ازدواج می باشد و افرادی که والدینشان طلاق گرفته اند نسبت به افرادی که طلاق والدینی را تجربه نکرده اند نگرش منفی بیشتری نسبت به ازدواج و نگرش مثبتی به طلاق دارند (۱۱). نگرش فرد نسبت به ازدواج از طریق عوامل متعددی، از ویژگی های جامعه جهانی و نگرش های غالب نسبت به ازدواج، به شرایط مشخص اجتماعی شدن فرد و تجربه در خانواده خود شکل می‌گیرد (۱۲). دخترانی که ادراک منفی بیشتری نسبت به تعارض های والدینی گزارش می دهند احساس نزدیکی کمتری در نزدیکی با والدینشان دارند و انتظار بدبختی و طلاق را در ازدواج آینده پیش بینی می کنند (۱۳).

با توجه به اینکه کودکانی که شاهد تعارض بین والدینی هستند الگوهای مشابهی از تعارض را در ازدواج آینده خود نشان می‌دهند (۱۴). آموزش قبل از ازدواج می‌تواند یک ابزار پیشگیری مهم برای خانواده ها و افراد جهت اجتناب از هزینه های طلاق باشد (۱۵). یکی از برنامه هایی که در زمینه آموزش قبل از ازدواج استفاده می شود برنامه آموزش ارتباط است. هدف این برنامه افراد جوان می باشند که ممکن است درگیر یک رابطه صمیمی باشند. این برنامه می تواند نقش حیاتی در رشد انتظارات واقعی از روابط، نگرش سالم نسبت به ازدواج، افزایش خوش بینی به مهارت های ارتباطی سالم در افراد جوان ایفا نماید. به‌خصوص افرادی که به دلیل تجربه شخصی یا طلاق والدین ممکن است نگرش منفی نسبت به ازدواج داشته باشند (۱۶). آموزش ارتباط در قبل از ازدواج شیوه مؤثری برای شناسایی و تغییر باورها و نگرش های افراد نسبت به ازدواج و طلاق می باشد (۱۷). در کشور ما نیز اثربخشی برنامه آموزش ارتباط مورد بررسی قرار گرفته است. عباسی (۱۸) برای اولین بار این برنامه آموزشی را بر اساس ۱- علم پیشگیری، ۲- تحقیقات سالانه در زمینه عشق، آشنایی، انتخاب همسر و پیش‌بینی کننده‌های رضایت از ازدواج، ۳- نظریه های مرتبط با ازدواج ۴- برنامه‌های آموزش ارتباط مانند برنامه آموزش عشق و ارتباط آگاهانه و برنامه ارتباط صمیمی طراحی کرده است. ادبیات تحقیق نشان می‌دهد که این برنامه آموزشی روش مؤثری برای کاهش باورهای ارتباطی ناکارآمد و انتظارات زناشویی ایده آل گرایانه می‌باشد (۱۹). با توجه به اینکه بسیاری از رفتارها

یا الگوهایی که در خانه به‌وسیله والدین نشان داده می‌شود توسط کودکان در زندگی بزرگسالی تکرار می‌شوند (۲۰) و طلاق یا جدایی والدین برای فرزندان پدیده‌ای سهمگین است که پیامدهای روانی اجتماعی نامطلوبی برای آن‌ها به همراه دارد، تلاش برای جلوگیری از اثرات منفی طلاق قبل از ازدواج ضرورت داشته و می‌تواند در بهبود سلامت زناشویی فرزندان طلاق و کاهش پیامدهای ناخواسته کمک نماید. همچنین، با توجه به اینکه تحقیقات گذشته نشان داده‌اند که برنامه آموزش ارتباط به‌عنوان یک برنامه آموزشی قبل از ازدواج نقش مهمی در کاهش پیامدهای نامطلوب دارد، اثربخشی این روش آموزشی به‌عنوان یک رویکرد پیشگیرانه بر روی فرزندان طلاق و ارتقای توانمندی فردی آن‌ها جهت انتخاب همسر مهم و ضروری به نظر می‌رسد. هدف پژوهش حاضر، تعیین اثربخشی آموزش قبل از ازدواج مبتنی بر برنامه آموزش ارتباط بر مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر و نگرش به ازدواج فرزندان طلاق بود.

روش و مواد

پژوهش حاضر یک پژوهش نیمه آزمایشی از نوع پیش‌آزمون-پس‌آزمون و پیگیری با گروه گواه بود. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه جوانان فرزند طلاق مراجعه‌کننده به یکی از مراکز مشاوره شهر تهران بودند. تعداد نمونه پژوهش بر اساس اندازه اثر ۰/۲۵، آلفای ۰/۰۵ و توان ۰/۸۰ ، برای هر گروه تعداد ۳۰ نفر به دست آمد. برای انتخاب نمونه ابتدا از بین کلیه فرزندان طلاق مراجعه‌کننده به مراکز مشاوره ازدواج که تعدادشان ۱۰۷ نفر بود، ۶۰ نفر به‌صورت نمونه‌گیری در دسترس بر اساس کسب نمره یک انحراف معیار پایین‌تر از میانگین در پرسشنامه مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر و نگرش به ازدواج انتخاب شدند. سپس، این تعداد به‌صورت تصادفی ۳۰ نفر در گروه آزمایش و ۳۰ نفر در گروه گواه جایگزین شدند. ملاک‌های ورود عبارت‌اند از: ۱- کسب نمره یک انحراف معیار پایین‌تر از میانگین در پرسشنامه مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر و نگرش به ازدواج، ۲- دامنه سنی ۱۸ تا ۲۵ سال، ۳- نداشتن سابقه عقد، و ۴- عدم شرکت در کارگاه یا کلاس آموزشی ازدواج ملاک‌های خروج به این پژوهش عبارت‌اند از: ۱- سابقه ازدواج یا عقد قبلی ۲- استفاده از درمان‌های دیگر روان‌شناختی و ۳- بیش از دو جلسه غیبت از برنامه آموزشی. ملاحظات اخلاقی در این پژوهش شامل موارد زیر بود: شرکت در مطالعه داوطلبانه بود و هر زمان که تمایل داشتند، می‌توانستند از مطالعه خارج شوند. این اطمینان به مشارکت کنندگان داده شد که تمام اطلاعات محرمانه هستند و برای امور پژوهشی مورد استفاده قرار خواهد گرفت. به منظور رعایت حریم خصوصی، نام و نام خانوادگی شرکت‌کنندگان ثبت نشد و برای اطمینان از روند کار، کلیه پرسشنامه‌ها توسط خود پژوهش‌گر اجرا شد. آموزش برنامه ارتباط در ۹ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای به‌صورت دو بار در هفته برای گروه آزمایش با تأکید بر اصول و فنون برنامه آموزش ارتباط اجرا شد. پیش از انجام مداخله آموزشی، پیش‌آزمون برای هر دو گروه اجرا گردید و در آخرین روز جلسه آموزشی، از گروه آزمایش پس‌آزمون گرفته شد و پس‌آزمون گروه گواه یک روز بعد از گروه آزمایش اجرا شد. مجدداً ۴۵ روز پس از اتمام دوره آموزشی، از شرکت‌کننده‌های گروه آزمایش و گواه، آزمون پیگیری به عمل آمد.

پرسشنامه مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر: این پرسشنامه توسط Shiloh & Shenhav-Sheffer در سال ۲۰۰۴ با هدف ارزیابی و طبقه‌بندی مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر تدوین شده است. این پرسشنامه شامل ۴۳ سؤال و سه خرده مقیاس ۱-فقدان آمادگی ۲- فقدان اطلاعات ۳- اطلاعات ناهمخوان می‌باشد. این مقیاس به‌صورت نه لیکرتی از برای من صدق نمی‌کند=۱ تا به‌خوبی برای من صدق می‌کند=۹ درجه‌بندی می‌شود. نمره بالا در این پرسشنامه به معنی مشکلات بیشتر در تصمیم‌گیری است. ضرایب آلفای کرونباخ کل این پرسشنامه را ۰/۹۳ و برای خرده مقیاس فقدان آمادگی ۰/۶۵، فقدان اطلاعات ۰/۹۱ و اطلاعات ناهمخوان ۰/۸۹ به دست آورده‌اند. شاخص برازش به‌دست‌آمده بر روی ۲۰۰ نفر از فرزندان طلاق GFI=۰/۹۲، AGFI =۰/۹۰، CFI=۰/۹۷، RMSEA =۰/۰۵، نشان‌دهنده برازش مطلوب داده‌ها با مدل اندازه‌گیری است (۲۱). همچنین پایایی این ابزار با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۹۳ به‌دست‌آمده است.

مقیاس نگرش به ازدواج: برای ارزیابی نگرش به ازدواج از مقیاس نگرش به ازدواج Park & Rosén در سال ۱۹۹۸ استفاده شد که مؤلفه‌های اصلی آن احساس نسبت به ازدواج، مفهوم عمومی ازدواج می‌باشد. این مقیاس به صورت پنج لیکرتی از کاملاً موافق=۱ تا کاملاً مخالفم=۵ می‌باشد. در این مقیاس بالاترین نمره ۹۲ و پایین‌ترین نمره ۲۳ می‌باشد که نمره بالا

نشان‌دهنده نگرش مثبت به ازدواج می‌باشد. روایی این مقیاس را با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۷۷ و ضریب باز آزمایی یا ضریب دو بار اجرای این مقیاس را ۰/۸۶ گزارش داده است. شاخص برازش به‌دست‌آمده بر روی ۲۰۰ نفر از فرزندان طلاق GFI=۰/۹۷، AGFI =۰/۹۵، CFI=۰/۹۹، RMSEA =۰/۰۴، نشان‌دهنده برازش مطلوب داده‌ها با مدل اندازه‌گیری است (۲۲). همچنین، پایایی این ابزار با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۲ به‌دست‌آمده است.

جدول شماره ۱- محتوای جلسات آموزشی برنامه آموزش ارتباط

جلسه	محتوای جلسه
اول	آشنایی با برنامه آموزش ارتباط و مدل آن. معرفی اعضا با استفاده از فنون آشنا شدن، آگاهی از اهداف و هنجارهای گروه، بررسی اهمیت و ضرورت آموزش قبل از ازدواج، آشنایی اعضا با پنج مؤلفه برنامه آموزش ارتباط.
دوم	آموزش خودشناسی. آموزش هویت و شکل‌گیری آن، آموزش بلوغ و جنبه‌های آن مثل بلوغ عاطفی، اجتماعی، روانی، آموزش آشنایی با ویژگی‌های شخصیتی با استفاده از نظریه شخصیتی پنج عاملی.
سوم	آموزش خودشناسی. آگاهی اعضا نسبت به سبک‌های دل‌بستگی، سبک‌های ارتباطی، شناسایی پنج نیاز اساسی در اعضا بر اساس نظریه گلاسر و نقش آن در رضایت زناشویی.
چهارم	آموزش درک عشق و آشنایی. آموزش درک انواع عشق، جنبه‌های عشق کامل، دلایل انتخاب نامناسب شریک ازدواج و درک افسانه‌های عشق، بررسی شیوه‌های مختلف آشنایی و مزایا و معایب آن، بررسی نقش شیوه‌های آشنایی در رضایت زناشویی و آموزش نظریه فیلتر انتخاب.
پنجم	آموزش درک اهمیت ازدواج سالم. بررسی و آگاهی از چرایی اهمیت ازدواج سالم و علل ازدواج موفق و ناموفق، بررسی معیارهای هوشمندانه انتخاب همسر، شناسایی باورها و نگرش‌های غیرمنطقی در انتخاب همسر بر اساس رویکرد شناختی رفتاری.
ششم	آموزش درک تفاوت‌های جنسی. بررسی مفهوم نقش‌های جنسی و زناشویی (وظایف و انتظارات زناشویی) با نمایش یک پویانمایی، آگاهی اعضا از بدفهمی زناشویی بر اساس تفاوت‌های جنسی مثل آثار سطحی‌نگری و عمقی نگری و سایر تفاوت‌های زن و مرد، نمایش یک فیلم کوتاه در زمینه نگرش‌های جنسی قبل از ازدواج و بررسی آثار و تبعات روابط پرخطر.
هفتم	آموزش ارتباط و درک صمیمیت مؤثر. بررسی الگوهای ارتباطی بر اساس نظریه ویرجینا ستیر و اصول برقراری ارتباط مؤثر (مثل گوش دادن فعال و صحبت کردن به‌صورت واضح)، آموزش موانع ارتباطی و عوامل مؤثر در رضایت جنسی.
هشتم	آموزش ارتباط و درک صمیمیت مؤثر. آموزش منابع ایجاد صمیمت مثل مهارت در مدیریت مالی، زبان‌های عشق، زبان‌های عذرخواهی و روش‌های ساده حل اختلاف مثل احترام به حقوق قانونی، مهارت ارتباطی، نگرش بده بستان و تائید و تشویق به اعضا.
نهم	جهت‌گیری آینده و مرور مفاهیم اصلی. مرور و بررسی پنج مؤلفه برنامه آموزش ارتباط مانند خودشناسی، درک عشق و آشنایی، درک تفاوت‌های جنسی، درک اهمیت ازدواج سالم، درک مهارت‌های ارتباط سالم و صمیمی، اجرای پرسشنامه (پس‌آزمون)

داده‌ها با استفاده از روش‌های آمار توصیفی همچون میانگین (انحراف معیار)، جدول توزیع فراوانی و از آمار استنباطی تحلیل کوواریانس یک‌راهه ANCOVA و نرم‌افزار SPSS-22 تحلیل شدند.

یافته ها

مطابق با یافته‌های جمعیت‌شناختی در گروه آزمایش، تعداد ۱۴ (۴۶/۷٪) نفر را دختران و ۱۶ (۵۳/۳٪) نفر را پسران تشکیل می‌دادند و در گروه گواه، تعداد ۲۰ (۶۶/۷٪) نفر را دختران و ۱۰ (۳۳/۳٪) نفر را پسران تشکیل می‌دادند. همچنین، حداقل

سن فرزندان طلاق ۱۸ سال و حداکثر سن آن‌ها ۲۵ سال و میانگین (انحراف معیار) سن گروه آزمایش (۲/۵) ۲۱/۱ و گروه گواه (۳/۰) ۲۲/۵ سال بود.

جدول شماره ۲- میانگین (انحراف معیار) نمرات مشکلات تصمیم‌گیری و نگرش به ازدواج در پیش آزمون و پس آزمون دو گروه آزمایش و گواه

شرایط متغیر	گروه	پیش‌آزمون (انحراف معیار) میانگین	پس‌آزمون (انحراف معیار) میانگین	پیگیری (انحراف معیار) میانگین	P
مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر	آزمایش	۲۵۸/۱ (۱۰/۶)	۱۶۳/۴ (۱۰/۱)	۱۶۳/۹ (۱۵/۸)	۰/۰۰۱
	گواه	۲۵۹/۱ (۱۱/۳)	۲۵۸/۵ (۲۰/۳)	۲۶۰/۱ (۱۵/۸)	۰/۸۷
نگرش به ازدواج	آزمایش	۵۱/۶ (۴/۹)	۸۲/۴ (۳/۹)	۸۳/۱ (۲/۴)	۰/۰۰۱
	گواه	۵۰/۵ (۴/۸)	۵۰/۱ (۵/۱)	۴۹/۹ (۳/۱)	۳/۱۰

همان طور که در جدول شماره ۲ مشاهده می شود، میانگین (انحراف معیار) نمره مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر گروه آزمایش از (۱۰/۶) ۲۵۸/۱ در پیش آزمون به (۱۰/۱) ۱۶۳/۴ در پس آزمون و (۱۵/۸) ۱۶۳/۹ در پیگیری کاهش یافت (P<۰/۰۰۱) اما میانگین (انحراف معیار) نمرات گروه گواه در پیش آزمون، پس آزمون و پیگیری تفاوتی نداشته است. میانگین (انحراف معیار) نمره نگرش مثبت به ازدواج گروه آزمایش از (۴/۹) ۵۱/۶ در پیش آزمون به (۳/۹) ۸۲/۴ در پس آزمون و (۲/۴) ۸۳/۱ در پیگیری افزایش یافت (P<۰/۰۰۱) اما میانگین (انحراف معیار) نمرات گروه گواه در پیش آزمون، پس آزمون و پیگیری تفاوتی نداشته است.

قبل از تحلیل داده‌ها، بررسی مفروضه تحلیل کوواریانس از جمله نرمال بودن، همگنی واریانس‌ها و همگنی شیب‌های رگرسیون انجام شد و هر سه مفروضه مورد تائید قرار گرفتند. نتایج آزمون کلموگروف اسمیرنوف در متغیر مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر (Z=۰/۲۹، P=۰/۸۵) و نگرش به ازدواج (Z=۰/۴۵، P=۰/۹۸) نشان داد که تابع توزیع نرمال هستند. برای بررسی همگنی واریانس متغیر وابسته از آزمون همگنی واریانس لون استفاده شد. نتایج این آزمون نشان می‌دهد که در متغیر مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر (F=۲/۰۴، P=۰/۱۶) و نگرش به ازدواج (F=۰/۸۸، P =۰/۳۵)، فرض همگنی واریانس ها تائید می‌شود. همچنین، نتایج همگنی شیب رگرسیون بین متغیرهای کمکی وابسته در سطوح عامل نشان داد که در متغیر مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر (F=۰/۵۲، P=۰/۴۲) و نگرش به ازدواج (F=۰/۴۳، P=۰/۶۲) فرض همگنی شیب رگرسیون تائید می‌شود. همچنین، نتایج آزمون معناداری تحلیل کوواریانس چند متغیری ازجمله اثر پیلایی (F=۱۶/۷۶، P≤۰/۰۰۱) و لامبدای ویلکز (F=۱۶/۷۶، P≤۰/۰۰۱) بیانگر این هستند که گروه‌های آزمایش و گواه حداقل در یک متغیر وابسته با یکدیگر تفاوت دارند و می‌توان از تحلیل کوواریانس یک‌راهه در متن MANCOVA برای مقایسه گروه‌ها در متغیرهای پژوهش استفاده کرد.

همان‌گونه در جدول شماره ۳ مشاهده می‌شود، نسبت‌های F تحلیل کوواریانس با کنترل پیش‌آزمون در بین شرکت‌کننده‌های گروه آزمایش و گواه در متغیرهای مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر (F=۲۶۶/۵۷، P≤۰/۰۰۱) و نگرش به ازدواج (F=۳۵۲/۴۹، P≤۰/۰۰۱) تفاوت معنی‌دار وجود دارد، یعنی، آموزش ارتباط منجر به کاهش مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر و افزایش نگرش به ازدواج در گروه آزمایش نسبت به گروه شاهد شده است. نتایج تحلیل کوواریانس مرحله پیگیری با کنترل پیش‌آزمون نیز نشان داد که اثر مداخله آموزش ارتباط در بعد از آموزش در متغیرهای مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر و نگرش به ازدواج هنوز به قوت خود باقی است (P≤۰/۰۰۱).

جدول شماره ۳- نتایج تحلیل کوواریانس یک‌راهه نمره‌های پس‌آزمون مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر و نگرش به ازدواج ارتباطی در گروه‌های آزمایش و گواه پس از کنترل پیش‌آزمون

مراحل	منبع تغییرات متغیر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	نسبتF	P	ضریب اتا
پس‌آزمون	مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر	۸۶۰۰۴/۹۰	۱	۸۶۰۰۴/۹۰	۲۶۶/۵۷	۰/۰۰۱	۰/۹۱۱
	نگرش به ازدواج	۷۲۷۱/۹۶	۱	۷۲۷۱/۹۶	۳۵۲/۴۹	۰/۰۰۱	۰/۹۳۱
پیگیری	مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر	۵۹۹۰۶/۰۵	۱	۵۹۹۰۶/۰۵	۴۱۷/۱۸	۰/۰۰۱	۰/۹۴۱
	نگرش به ازدواج	۲۱۷/۹۹	۱	۲۱۷/۹۹	۹۲۲/۲۵۴	۰/۰۰۱	۰/۹۷۳

بحث

مطالعه نشان داد در گروه آزمایش میانگین (انحراف معیار) نمره مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر از (۱۰/۶) ۲۵۸/۱ در پیش آزمون به (۱۰/۱) ۱۶۳/۴ در پس آزمون و (۱۵/۸) ۱۶۳/۹ در پیگیری کاهش یافت و نمره نگرش مثبت به ازدواج گروه آزمایش از (۴/۹) ۵۱/۶ در پیش آزمون به (۳/۹) ۸۲/۴ در پس آزمون و (۲/۴) ۸۳/۱ در پیگیری افزایش یافت، اما میانگین (انحراف معیار) نمرات گروه گواه در پیش آزمون، پس آزمون و پیگیری تفاوتی نداشته است.

یافته های این پژوهش مبنی بر اثربخشی آموزش قبل از ازدواج مبتنی بر برنامه آموزش ارتباط بر مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر و نگرش به ازدواج در فرزندان طلاق به طور کلی با یافته‌های Pashib و همکاران (۲۳) مبنی بر تأثیر مشاوره پیش از ازدواج بر انتظار از ازدواج در بین دانشجویان علوم پزشکی و پژوهش جمشیدیان (۲۴) مبنی بر اثربخشی آموزش مهارت های پیش از ازدواج بر رشد فردی دختران مجرد همسو می‌باشد.

در تبیین اثربخشی آموزش قبل از ازدواج مبتنی بر برنامه آموزش ارتباط بر مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر می‌توان گفت که برنامه آموزش ارتباط پیش از ازدواج بر اساس علم پیشگیری به شناسایی و بررسی عوامل محافظت‌کننده و عوامل خطر در ازدواج می‌پردازد. بر اساس چارچوب علم پیشگیری، آموزش قبل از ازدواج می‌تواند منجر به افزایش عوامل محافظت‌کننده و کاهش عوامل خطر گردد (۲۴). این موضوع می‌تواند نقش مهمی در آمادگی افراد و افزایش اطلاعات آنها در زمینه انتخاب همسر و به‌نوبه خود کاهش مشکلات تصمیم‌گیری آن‌ها داشته باشد. همچنین، در تبیین این یافته باید گفت شناخت و خودشناسی نقش مهمی در انتخاب همسر دارد. اولین قدم در انتخاب همسر آگاهی و شناخت در مورد خود می‌باشد. پاسخ به این سؤال که با چه کسی باید ازدواج کنم به این موضوع بستگی دارد که افراد تشخیص دهند چه کسی هستند. چون افراد نمی‌توانند خودشان را مورد واکاوی قرار دهند، بنابراین، در تصمیم‌گیری دچار مشکل و تردید گشته و نمی‌توانند درک کنند که چه کسی را می‌خواهند یا نمی‌خواهند. ازاین‌رو این برنامه آموزشی از طریق شناخت نسبت به خود و شریک ازدواج، افراد را به مهارت‌های حل مسئله برای مشکلاتی که ممکن است در آینده اتفاق بیفتد، تجهیز می‌کند و آنها را از ویژگی‌ها و خصوصیات هماهنگ و ناهماهنگ با یکدیگر آگاه می‌سازد که به‌نوبه خود می‌تواند نقش مهمی در کاهش مشکلات تصمیم‌گیری ایفا نماید (۲۵).

یافته دیگر این پژوهش نشان داد که آموزش قبل از ازدواج به شیوه برنامه آموزش ارتباط منجر به بهبود نگرش مثبت به ازدواج در فرزندان طلاق شده است. این یافته با یافته امیدوار و همکاران (۲۶) مبنی بر تاثیر آموزش پیش از ازدواج بر انتظارات زناشویی دانشجویان در آستانه ازدواج در شهر شیراز همسو می باشد. از آن جایی‌که انتظارات غیر واقعی در مورد ازدواج می‌تواند یکی از دلایل زندگی زناشویی ناشاد و تعارض‌آمیز باشد (۲۷)، برنامه آموزش ارتباط در بخش درک اهمیت ازدواج سالم بر اساس نظریه شناختی به افراد به‌طور مستقیم در مورد باورها و نگرش‌هایی غیرمنطقی آموزش داده است که می‌تواند دلیلی جهت تغییر کاهش نگرش‌های منفی و بهبود نگرش مثبت در گروه آموزش ارتباط باشد. علاوه بر این، به نظر

می‌رسد یکی از عوامل مؤثر در افزایش نگرش مثبت به ازدواج گروه تحت آموزش، آشنایی افراد با نقش والدین و سبک‌های دل‌بستگی‌شان در این برنامه آموزشی باشد. این برنامه، در بخش آموزش خودشناسی افراد را با میراث و سابقه خانوادگی خود مانند سبک‌های دل‌بستگی آشنا می‌کند. از لحاظ نظری، تجارب اولیه فرد در روابط چه به‌عنوان مشاهده‌کننده و چه به‌عنوان شرکت‌کننده، نقش عمده‌ای در شکل‌گیری نگرش و انتظاراتش از ازدواج ایفا می کند (۲۸). برنامه آموزش ارتباط در بخش خودشناسی برای افراد تحت آموزش فرصتی جهت کسب بینش در مورد نحوه شکل‌گیری سبک‌های دل‌بستگی و تأثیر والدین بر روابط بزرگ‌سالی فراهم کرده است. افراد در این برنامه دریافتند که ادراک شان از ارتباط با والدین، سبک‌های دل‌بستگی‌شان را تحت تأثیر قرار می دهد و سبک‌های دل‌بستگی نقش مهمی در نگرش و انتظارات شان در آینده دارد (۲۹). در نتیجه، فرزندان طلاق دریافتند که انتظارات و نگرش‌های بدبینانه و منفی از ازدواج می‌تواند به دلیل نیازهای ناهشیار، نامناسب و حل‌نشده دوران کودکی باشد و تجربه‌های تعاملی دوران کودکی بر اساس نظریه یادگیری اجتماعی می‌تواند نقش مهمی در زندگی آینده به‌عنوان ترجیحات عاشقانه افراد که حاکی از چندین ویژگی والدین است، داشته باشد، بنابراین، این بینش واقع‌گرایانه در مورد نحوه شکل‌گیری انتظارات و نگرش‌های افراد به ازدواج می‌تواند دلیل کاهش نگرش افراد در گروه آزمایش باشد.

بنابراین آموزش قبل از ازدواج به شیوه برنامه آموزش ارتباط توانسته است مشکلات تصمیم‌گیری و نگرش به ازدواج فرزندان طلاق را در طول زمان تغییر دهد. در تبیین تأثیر این مداخله می‌توان گفت پنج مؤلفه برنامه آموزش ارتباط (خودشناسی، درک آشنایی و عشق، درک و اهمیت ازدواج سالم، درک تفاوت‌های جنسی و درک ارتباط صمیمی مؤثر) به‌گونه‌ای طراحی گردیده که افراد را با عوامل محافظت‌کننده در ازدواج و انتخاب همسر آگاه می‌سازد (۳۰). ترکیبی از این پنج مؤلفه، تصویر واقع‌بینانه و اطلاعات معنی‌داری را برای افراد جهت ازدواج آگاهانه فراهم می‌کند که می‌تواند فقدان اطلاعات و اطلاعات ناهمخوان را کاهش داده، آمادگی برای ازدواج را فراهم کرده و در نگرش فرزندان طلاق به ازدواج مؤثر باشد. پس با توجه به اینکه برنامه آموزش ارتباط می‌تواند یک روش مناسب برای کاهش مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر و افزایش نگرش مثبت به ازدواج فرزندان طلاق باشد، پیشنهاد می‌شود روانشناسان و مشاوران وابسته به سازمان نظام روانشناسی از یافته‌های این پژوهش استفاده نموده و این شیوه آموزشی توسط مراکز مشاوره خصوصی وابسته به سازمان‌های مختلف ازجمله نیروهای مسلح و قوه قضائیه برای کلیه فرزندان طلاق ارائه شود. همچنین با توجه به اینکه یکی از مهم‌ترین محدودیت‌های این پژوهش، جامعه آماری آن، یعنی فرزندان طلاق می‌باشد پیشنهاد می‌شود این نوع پژوهش بر روی فرزندان خانواده‌های مختلف ازجمله خانواده‌های پرتعارض نیز انجام گردد.

نتیجه‌گیری

مطالعه نشان داد که برنامه قبل از ازدواج مبتنی بر آموزش ارتباط منجر به کاهش مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر و افزایش نگرش مثبت به ازدواج در بین جوانان فرزند طلاق شد.

تشکر و قدردانی

نویسندگان از شرکت‌کنندگانی که در اجرای پژوهش کمال همکاری را مبذول داشتند، سپاسگزاری می‌نمایند. این مقاله دارای کد کمیته اخلاق IR.IAU.SARI.REC.1398.043 از دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری می‌باشد.

تعارض در منافع

نویسندگان اظهار می دارند هیچ گونه تعارض منافعی در مورد این مقاله وجود ندارد.

REFERENCES

1- Cusimano AM, Riggs SA. Perceptions of interparental conflict, romantic attachment, and psychological distress in college students. Couple and Family Psychology: Research and Practice. 2013;2(1):45-59.

2- Rhoades GK, Stanley SM, Markman HJ, Ragan EP. Parents' marital status, conflict, and role modeling: Links with adult romantic relationship quality. Journal of Divorce & Remarriage. 2012;53(5):348-67.

3- Yilmaz T, Kalkan M. The Effects of a Premarital Relationship Enrichment Program on Relationship Satisfaction. Educational Sciences: Theory and Practice. 2010;10(3):1911-20.

4- Bembry JX. Strengthening fragile families through research and practice. Journal of Family Social Work. 2011;14(1):54-67.

5- Mahalik JR, Good GE, Tager D, Levant RF, Mackowiak C. Developing a taxonomy of helpful and harmful practices for clinical work with boys and men. Journal of counseling psychology. 2012;59(4):591-607.

6- Collardeau F, Ehrenberg M. Parental Divorce and Attitudes and Feelings toward Marriage and Divorce in Emerging Adulthood: New Insights from a Multiway-Frequency Analysis. Journal of European Psychology Students. 2016;7(1):77-94.

7- Cui M, Fincham FD. The differential effects of parental divorce and marital conflict on young adult romantic relationships. Personal Relationships. 2010;17(3):331-43.

8- Cui M, Fincham FD, Durtschi JA. The effect of parental divorce on young adults' romantic relationship dissolution: What makes a difference?. Personal Relationships. 2011;18(3):410-26.

9- Donahey K. Effects of divorce on children: The importance of intervention. Intuition: The BYU Undergraduate Journal in Psychology. 2018;13(1):3-11.

10- Amato PR. Research on divorce: Continuing trends and new developments. Journal of marriage and family. 2010;72(3):650-66.

11- Franklin CA, Kercher GA. The intergenerational transmission of intimate partner violence: Differentiating correlates in a random community sample. Journal of Family Violence. 2012;27(3):187-99.

12- Schramm DG, Gomez-Scott J. Merging relationship education and child abuse prevention knowledge: An evaluation of effectiveness with adolescents. Marriage & Family Review. 2012;48(8):792-808.

13- Antle BF, Karam E, Christensen DN, Barbee AP, Sar BK. An evaluation of healthy relationship education to reduce intimate partner violence. Journal of Family Social Work. 2011;14(5):387-406.

14- Halpern-Meekin S. High school relationship and marriage education: A comparison of mandated and self-selected treatment. Journal of Family Issues. 2011;32(3):394-419.

15- Hawkins AJ, Stanley SM, Blanchard VL, Albright M. Exploring programmatic moderators of the effectiveness of marriage and relationship education programs: A meta-analytic study. Behavior Therapy. 2012;43(1):77-87.

16- Rauer AJ, Adler-Baeder F, Lucier-Greer M, Skuban E, Ketring SA, Smith T. Exploring processes of change in couple relationship education: Predictors of change in relationship quality. Journal of Family Psychology. 2014;28(1):65-74.

17- Johnson VI. Adult children of divorce and relationship education: Implications for counselors and counselor educators. The Family Journal. 2011;19(1):22-29.

18- Moharrami IS, Pashib M, Zandi A, Abbaspour S, Torbati AG. Effect of premarital counseling on shyness and expectations from marriage among medical science students. Bioscience Biotechnology Research Communications. 2017;10(3):365-71.

19- Kim M. Influencing Factors on Depression among Women with Baby Less than 24 Months. Indian Journal of Science and Technology. 2016;9(3):1-13.

20- Shiloh S, Shenhav-Sheffer M. Structure of difficulties in mate-selection decisions and its relationship to rational and intuitive cognitive styles. Personality and individual differences. 2004;37(2):259-73.

21- Park SS, Rosén LA. The marital scales: Measurement of intent, attitudes, and aspects regarding marital relationships. Journal of Divorce & Remarriage. 2013;54(4):295-312.

22- Manning WD, Smock PJ, Dorius C, Cooksey E. Cohabitation expectations among young adults in the United States: Do they match behavior?. Population research and policy review. 2014;33(2):287-305.

23- Pashib M, SeyyedMoharrami I, Tatari M. The effect of premarital Counseling on marriage expectation among students of university of Medical Sciences. Journal of Torbat Heydariyeh University of Medical Sciences. 2017;4(4):10-15.

24- Jamshidian Y. The effectiveness of premarital skills training on the personal growth of the single girls. Counseling Culture and Psychotherapy. 2015; 6(23): 121-138.

25- Markman HJ, Rhoades GK. Relationship education research: Current status and future directions. Journal of Marital and Family Therapy. 2012;38(1):169-200.

26- Omidvar B, Fatehi Zadeh M, Ahmadi SA. The effect of premarital training on marital expectations and attitudes of university students in Shiraz. Journal of family research. 2009;5(2):231-46.

27- Pourmarzi D, Rimaz S, Khoii M, Razi M. Comparative survey of youth educational needs for mental health promotion in marital life in two stages before and after marriage. Razi Journal of Medical Sciences. 2013;19(104):67-76.

28- Einav M. Perceptions about parents' relationship and parenting quality, attachment styles, and young adults' intimate expectations: A cluster analytic approach. The Journal of psychology. 2014;148(4):413-34.

29- Morrison M, Roese NJ. Regrets of the typical American: Findings from a nationally representative sample. Social Psychological and Personality Science. 2011;2(6):576-83.

30- Scott SB, Rhoades GK, Stanley SM, Allen ES, Markman HJ. Reasons for divorce and recollections of premarital intervention: Implications for improving relationship education. Couple and Family Psychology: Research and Practice. 2013;2(2):131.

مقیاس نگرش به ازدواج Park & Rosén

در پاسخ به سوالات زیر اولین پاسخی که به نظرتان می رسد را علامت بزنید.

سوال	کاملا موافقم ۰	موافقم ۱	مخالفم ۲	کاملا مخالفم ۳
۱-افراد باید ازدواج کنند				
۲- من مطمئن نیستم که ازدواجم موفق خواهد بود.				
۳-افراد باید در ازدواج با همسرشان در تمام طول عمر بمانند.				
۴-اکثر زوجین در ازدواج شان یا ناکام هستند و یا اینکه طلاق می گیرند.				
۵-وقتی که ازدواج کنم از ازدواجم رضایت خواهم داشت.				
۶-من از ازدواج می ترسم.				
۷-من در مورد ازدواج تردید هایی دارم.				
۸-افراد تنها زمانی باید ازدواج کنند که از تداوم آن تا ابد مطمئن باشند.				
۹-افراد باید جهت وارد شدن به ازدواج خیلی هوشیار باشند.				
۱۰-اکثر ازدواج ها وضعیتی ناشاد دارند.				
۱۱-ازدواج تنها قرارداد قانونی است.				
۱۲-ازدواج یک عمل مقدس است.				
۱۳-ازدواج یک ارتباط و همکاری برابر نیست.				
۱۴-اکثر افراد فداکاری های زیادی در ازدواج انجام می دهند.				
۱۵-چون نیمی از ازدواج ها به طلاق ختم می شود به نظر می رسد که ازدواج بیهوده باشد.				
۱۶-اگر من طلاق بگیرم، احتمالاً ازدواج مجدد خواهم داشت.				
۱۷-وقتی افراد باهم اوقات را نمی گذرانند من معتقدم که باید طلاق بگیرند.				
۱۸-معتقدم بدون ازدواج هم می توان یک ارتباط قوی و محکم داشت.				
۱۹-رویاهای زندگی من یک ازدواج موفق و شاد می باشد.				
۲۰-هیچ چیز مثل یک ازدواج شاد وجود ندارد.				
۲۱-ازدواج مانع افراد برای رسیدن به اهداف شان می شود.				
۲۲-افراد قصد ندارند در یک ارتباط برای کل زندگی شان بمانند.				
۲۳-ازدواج یک همنشینی فراهم می کند که انواع دیگر ارتباط را از بین می برد.				

پرسشنامه تردید و دودلی در تصمیم گیری

۱.به خاطر این تصمیم من اشتیاق، هیجان و تعهدی در خودم احساس نمی کنم.				
کاملا مخالفم	مخالفم	نظری ندارم	موافقم	کاملا موافقم
۲.هنگامی که تلاش می کنم خودم را به یکی از انتخاب ها متعهد کنم، احساسات منفی زیادی به من دست می دهد.				
کاملا مخالفم	مخالفم	نظری ندارم	موافقم	کاملا موافقم
۳.با وجودی که این یک تصمیم بزرگ است، من احساس می کنم که از نظر ذهنی و عاطفی در کنترل من نمی باشد.				
کاملا مخالفم	مخالفم	نظری ندارم	موافقم	کاملا موافقم
۴.به خاطر وجود این تصمیم، من احساس ناکامی و سردرگمی می کنم.				
کاملا مخالفم	مخالفم	نظری ندارم	موافقم	کاملا موافقم
۵.تفکر درباره متعهد شدن به یکی از انتخاب ها، یکی از پر اضطراب ترین بخش های زندگی من می باشد.				
کاملا مخالفم	مخالفم	نظری ندارم	موافقم	کاملا موافقم
۶.هنگامی که من دودل و مردد هستم، احساس استرس وعدم آرامش می کنم.				
کاملا مخالفم	مخالفم	نظری ندارم	موافقم	کاملا موافقم
۷.من احساس از کارافتادگی و سردرگمی دارم و می توانم حرکت کنم و یا عملی را انجام دهم.				
کاملا مخالفم	مخالفم	نظری ندارم	موافقم	کاملا موافقم
۸.من نمی توانم مستقیماً به تلاش برای گرفتن این تصمیم فکر کنم.				
کاملا مخالفم	مخالفم	نظری ندارم	موافقم	کاملا موافقم
۹.از نظر عاطفی تصمیم گیری در این زمینه برایم دشوار است و احساس می کنم در فرآیند تصمیم گیری به دام افتاده ام.				
کاملا مخالفم	مخالفم	نظری ندارم	موافقم	کاملا موافقم
۱۰.هنگامی که دربارع تصمیم گیری فکر می کنم، احساس بیماری می کنم.				
کاملا مخالفم	مخالفم	نظری ندارم	موافقم	کاملا موافقم
۱۱.هنگام تلاش برای تصمیم گیری نهایی، احساس ناکامی و مستأصل بودن دارم.				
کاملا مخالفم	مخالفم	نظری ندارم	موافقم	کاملا موافقم
۱۲.هنگام تفکر در مورد انتخاب ها و تصمیم ها، احساس عدم آرامش می کنم.				
کاملا مخالفم	مخالفم	نظری ندارم	موافقم	کاملا موافقم
۱۳.من احساس می کنم که نمی توانم تصمیم بگیرم و به این دلیل مضطرب و پریشان هستم.				
کاملا مخالفم	مخالفم	نظری ندارم	موافقم	کاملا موافقم